

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Innowacyjne Programy Integralne
Wczesnej Interwencji Socjalnej
przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu
młodzieży w województwie lubelskim

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

**Raport z badania
kluczowego**
w projekcie
**Innowacyjne Programy
Integralne Wczesnej
Interwencji Socjalnej**
przeciwdziałające wykluczeniu
społecznemu młodzieży w
województwie lubelskim

SPIS TREŚCI

Wstęp.....	3
Cel raportu i hipotezy badawcze	4
Wyniki badania kluczowego.....	5
Ogólna charakterystyka badanej młodzieży przebywającej w placówkach opiekuńczo-wychowawczych	5
Sytuacja szkolna badanej młodzieży.....	7
Sytuacja rodzinna badanej młodzieży.....	8
Związek między funkcjonowaniem społecznym i osobowym młodzieży a przebywaniem młodzieży w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.	10
Różnice w zakresie używania substancji psychoaktywnych oraz nasilenia problemów somatycznych, psychicznych, szkolnych i rodzinnych.....	10
Różnice w zakresie poczucia własnej skuteczności oraz poczucia koherencji.....	12
Różnice w zakresie stosowanych strategii radzenia sobie w sytuacjach stresowych.....	15
Różnice w zakresie zachowania zasobów	17
Weryfikacja hipotez badawczych	25

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Innowacyjne Programy Integralne
Wczesnej Interwencji Socjalnej
przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu
młodzieży w województwie lubelskim

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Wstęp

W ramach realizacji projektu Innowacyjne Programy Integralne Wczesnej Interwencji Socjalnej przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu młodzieży w województwie lubelskim zostało przeprowadzone badanie kluczowe mające na celu diagnozę sytuacji młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym, co jest bardzo ważne w kontekście uwarunkowania skutecznego modelu wczesnej interwencji socjalnej.

Niniejszy raport przedstawia wyniki badania młodzieży w wieku od 15 do 21 lat przebywającej w chwili badania w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Opracowane wyniki przedstawiają sytuację młodzieży z ośrodków interwencyjnych, rodzinnych, socjalizacyjnych oraz wychowawczych w porównaniu do młodzieży nie znajdującej się w tego typu ośrodkach.

Cel raportu i hipotezy badawcze

Głównym celem niniejszego raportu jest przedstawienie sytuacji młodzieży z ośrodków opiekuńczo-wychowawczych (interwencyjnych, rodzinnych, socjalizacyjnych oraz wychowawczych) w porównaniu do młodzieży nie znajdującej się w tego typu placówkach.

Główna hipoteza badawcza brzmią:

H₁ Istnieje związek między funkcjonowaniem społecznym i osobowym młodzieży a przebywaniem młodzieży w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

Postawiono również następujące hipotezy badawcze:

H_{1.1} Istnieje związek między stopniem używania substancji psychoaktywnych i nasilaniem problemów somatycznych, psychicznych, szkolnych i rodzinnych u młodzieży a przebywaniem młodzieży w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

H_{1.2} Istnieje związek między poczuciem własnej skuteczności i poczuciem koherencji (spójności) u młodzieży a przebywaniem młodzieży w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

H_{1.3} Istnieje związek między stosowanymi strategiami radzenia sobie w sytuacjach stresowych przez młodzież a przebywaniem młodzieży w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

H_{1.4} Istnieje związek między stopniem zachowania zasobów materialnych, osobistych, stanu i energii u młodzieży a przebywaniem młodzieży w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

Wyniki badania kluczowego

W celu udzielenia odpowiedzi na postawione pytania badawcze łącznie przebadano 1789 osób w wieku od 15 do 21 lat z województwa lubelskiego. Osoby przebywające w chwili badania w placówkach opiekuńczo wychowawczych o charakterze interwencyjnym, rodzinnym, socjalizacyjnym lub wychowawczym stanowiły 261 osoby.

Pozostałe 1528 osób była to młodzież ucząca się w szkołach ponadgimnazjalnych w województwie lubelskim, wobec której nie zastosowano środka wychowawczego polegającego na umieszczeniu w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Niniejszy raport przedstawia sytuację młodzieży z ośrodków interwencyjnych, rodzinnych, socjalizacyjnych oraz wychowawczych w porównaniu do młodzieży nie znajdującej się w tego typu ośrodkach.

Ogólna charakterystyka badanej młodzieży przebywającej w placówkach opiekuńczo-wychowawczych

Łącznie przebadano 103 dziewczęta i 158 chłopców w wieku 15 – 21 lat przebywających w placówkach interwencyjnych, rodzinnych, socjalizacyjnych oraz wychowawczych. Badana młodzież pochodziła z następujących placówek:

- domy dziecka, rodzinne domy dziecka oraz pogotowia opiekuńcze;
- młodzieżowe ośrodki socjoterapii (MOS);
- młodzieżowe ośrodki wychowawcze (MOW);
- placówki OHP;
- placówki wielofunkcyjne.

Średni wiek badanych wyniósł blisko 17 lat ($M=16,85$). Najlicniejsza wiekowo grupa to siedemnastolatki. Strukturę wieku respondentów przedstawia tabela znajdująca się na następnej stronie.

Tabela 1. Struktura wieku osób badanych

wiek	częstość	procent
15	51	19,5
16	55	21,2
17	83	31,8
18	39	14,9
19	22	8,4
20	9	3,4
21	2	0,8
ogółem	261	100

Zdecydowana większość badanych osób bo aż 87%, to młodzież do 18 roku życia. Szesnasto i siedemnastolatki to najliczniejsza podgrupa wśród badanych osób, które razem stanowią ponad połowę badanych. Osoby powyżej 18 roku życia stanowią niespełna 13 % badanej próby.

Kolejna tabela ilustruje rozkład procentowy respondentów pod względem wielkości miejscowości zamieszkania.

Tabela 2. Struktura miejsca stałego zamieszkania respondentów

miejsce zamieszkania	częstość	procent
wieś	81	31,4
miasto do 30 tysięcy	70	27,1
miasto od 31 do 100 tysięcy	64	24,8
miasto powyżej 100 tysięcy	43	16,7
ogółem	258	100

Ponad połowa badanej młodzieży, tj. 58,5 % mieszka na wsi lub w miejscowości do 30 tysięcy mieszkańców. Najliczniejszą grupę badanych stanowią osoby zamieszkujące właśnie na wsi – ich udział w badanej grupie to blisko 32%. Prawie co czwarta badana osoba pochodzi z miasta do 100 tysięcy mieszkańców. Miasto powyżej 100 tysięcy mieszkańców zamieszkuje niespełna 17% badanych respondentów.

Sytuacja szkolna badanej młodzieży

Poniżej przedstawiono sytuację szkolną osób badanych- rodzaj szkoły, do których uczęszczają respondenci oraz deklaracje dotyczącą powtarzania klasy oraz porzucenia szkoły.

Tabela 3. Struktura próby badawczej pod względem rodzaju szkoły

rodzaj szkoły	częstość	procent
gimnazjum	39	16,0
zawodowa	37	15,2
technikum	26	10,7
liceum	28	11,6
inna	113	46,5
ogółem	243	100

Największy odsetek (46,5%) spośród badanej grupy stanowią osoby uczęszczające do innej szkoły niż wymienione powyżej. Osoby uczęszczające do gimnazjum i do szkoły zawodowej stanowią odpowiednio 16 i 15,2% ogółu badanych, Co dziesiąty respondent zadeklarował, że jego szkoła to technikum, a niewiele więcej bo blisko 12% uczęszcza do liceum.

Tabela 4. Deklaracja osób badanych dotycząca powtarzania klasy

Powtarzanie klasy	częstość	procent
nie	151	58,1
tak	109	41,9
ogółem	260	100

Na pytanie czy badanym respondentom zdarzyło się powtarzać klasę, większość bo ponad 58% odpowiedziała twierdząco, a pozostałe 41% badanych zadeklarowało, że w ich przypadku taka sytuacja nie miała miejsca

Tabela 5. Deklaracja osób badanych dotycząca porzucenia szkoły.

Porzucenie szkoły	częstość	procent
nie	196	77,2
tak	58	22,8
ogółem	254	100

Zdecydowana większość badanych (77,2%) na pytanie o porzucenie szkoły odpowiedziała negatywnie. Blisko 23% respondentów zadeklarowało, że zdarzyło im się porzucić szkołę.

Sytuacja rodzinna badanej młodzieży

Poniżej przedstawiono wyniki badania związanego z oceną sytuacji rodzinnej respondentów.

Tabela 6. Struktura respondentów pod względem rodziny pochodzenia

struktura rodziny	częstość	procent
rodzina niepełna	134	51,9
rodzina pełna	124	48,1
ogółem	258	100

Ponad 50% badanych osób deklaruje, że pochodzi z rodziny niepełnej. Niewiele mniej bo 48% swoją rodzinę pochodzenia określiło jako pełną.

Tabela 7. Ocena kondycji materialnej rodziny respondentów

sytuacja materialna rodziny	częstość	procent
bardzo zła	19	7,5
zła	62	24,6
raczej zła	69	27,4
raczej dobra	44	17,5
dobra	33	13,1
bardzo dobra	25	9,9
ogółem	252	100

Najwięcej respondentów (27,4%) wskazuje, że kondycja materialna ich rodzin jest raczej zła. Niewiele mniej bo prawie co czwarty badany uznał, że jego rodzinę cechuje zła kondycja finansowa. Bardzo źle sytuację materialną swoich rodzin opisało 7,5% respondentów.

Spośród badanych 30% stanowi młodzież, która dobrze i raczej dobrze ocenia sytuację materialną rodziny. Jedynie blisko co dziesiąty badany uznał, że jego rodzina znajduje się w bardzo dobrej kondycji finansowej.

Tabela 8. Występowanie problemu alkoholowego w rodzinie respondenta

Problem alkoholowy w rodzinie	częstość	procent
nie	157	60,2
tak	104	39,8
ogółem	261	100

Zdecydowana większość badanej młodzieży (60%) na pytanie o nadużywanie alkoholu w ich rodzinach odpowiedziała przecząco. Jednakże blisko 40% respondentów wskazuje na nadużywanie alkoholu przez któregoś z członków ich rodzin.

Tabela 9. Miejsce wychowania respondentów

Wychowywanie poza rodziną	częstość	procent
nie	172	66,9
tak	85	33,1
ogółem	257	100

Spośród badanej grupy większość bo blisko 67% respondentów wychowało się w rodzinie pochodzenia. Więcej niż co trzeci badany deklaruje, że wychowywał się poza rodziną pochodzenia, np. w całodobowej placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Związek między funkcjonowaniem społecznym i osobowym młodzieży a przebywaniem młodzieży w placówkach opiekuńczo-wychowawczych

Różnice w zakresie używania substancji psychoaktywnych oraz nasilenia problemów somatycznych, psychicznych, szkolnych i rodzinnych

W celu weryfikacji postawionej hipotezy o zależności między stopniem używania substancji psychoaktywnych i nasileniem problemów somatycznych, psychicznych, szkolnych i rodzinnych u młodzieży a przebywaniem młodzieży w placówkach opiekuńczo-wychowawczych przeprowadzono test t równości średnich dla zmiennych niezależnych.

Poniższa tabela przedstawia analizę statystyczną istotności różnic między grupą młodzieży przebywającej w placówkach opiekuńczo-wychowawczych a młodzieżą spoza tego typu placówek w zakresie używania substancji psychoaktywnych oraz nasilenia problemów somatycznych, psychicznych, szkolnych oraz rodzinnych. Przeprowadzone analizy statystyczne testem t-Studenta wykazała, że efekt używania substancji psychoaktywnych oraz nasilenia wybranych problemów psychospołecznych okazał się istotny statystycznie (zob. tabela nr 10).

Zmienne przedstawione w poniższej tabeli mają następujący charakter objaśnia badanego zjawiska:

- nasilenie problemów alkoholowych w rodzinie – **stymulanta**, wzrost jej wartości świadczy i wzroście poziomu badanego zjawiska;
- używanie substancji psychoaktywnych w rodzinie – **stymulanta**, wzrost jej wartości świadczy i wzroście poziomu badanego zjawiska;
- nasilenie trudności somatycznych w rodzinie – **stymulanta**, wzrost jej wartości świadczy i wzroście poziomu badanego zjawiska;
- nasilenie trudności psychicznych w rodzinie – **stymulanta**, wzrost jej wartości świadczy i wzroście poziomu badanego zjawiska;
- nasilenie trudności szkolnych w rodzinie – **stymulanta**, wzrost jej wartości świadczy i wzroście poziomu badanego zjawiska;

- nasilenie trudności rodzinnych w rodzinie – **destymulanta**, wzrost jej wartości świadczy i spadku poziomu badanego zjawiska.

Tabela 10. Różnice między młodzieżą umieszczoną w placówkach opiekuńczo-wychowawczych a młodzieżą nie skierowaną do tego typu instytucji w zakresie średnich arytmetycznych i odchyłeń standardowych dla nasilenia wybranych problemów

porównywana zmienna	grupa	<i>M</i>	<i>SD</i>	Wartość Testu <i>t</i> równości średnich	Poziom istotności różnicy
nasilenie problemów alkoholowych w rodzinie	Młodzież spoza placówek	1,17	2,126	$t_{(319,602)} = -6,682$	p < 0,001
	Młodzież umieszczona w placówkach	2,32	2,651		
używanie substancji psychoaktywnych	Młodzież spoza placówek	13,74	5,472	$t_{(282,808)} = -8,706$	p < 0,001
	Młodzież umieszczona w placówkach	19,74	10,89		
nasilenie trudności somatycznych	Młodzież spoza placówek	25,52	8,04	$t_{(309,639)} = -2,076$	p < 0,05
	Młodzież umieszczona w placówkach	26,99	10,95		
nasilenie trudności psychicznych	Młodzież spoza placówek	38,44	14,76	$t_{(305,422)} = -5,295$	p < 0,001
	Młodzież umieszczona w placówkach	45,61	20,986		
nasilenie trudności szkolnych	Młodzież spoza placówek	24,94	6,006	$t_{(363,490)} = -3,002$	p < 0,01
	Młodzież umieszczona w placówkach	26,10	5,757		
nasilenie trudności rodzinnych	Młodzież spoza placówek	13,72	2,184	$t_{(356,181)} = 8,888$	p < 0,001
	Młodzież umieszczona w placówkach	12,43	2,168		

Przeprowadzone analizy statystyczne wykazały, że u młodzieży przebywającej w placówkach opiekuńczo-wychowawczych spostrzega się większe nasilenie problemów alkoholowych w rodzinie niż u młodzieży wychowującej się poza takimi placówkami ($t_{(319,602)} = -6,682$, $p < 0,001$). Również w zakresie używania substancji psychoaktywnych zachodzą istotne statystycznie różnice pomiędzy badanymi grupami. Młodzież umieszczona w placówkach opiekuńczo-wychowawczych istotnie częściej sięga po substancje psychoaktywne niż młodzież z drugiej grupy ($t_{(282,808)} = -8,706$, $p < 0,001$). U wychowanków placówek socjalizacyjno-wychowawczych spostrzega się istotnie większe nasilenie trudności somatycznych w porównaniu z młodzieżą spoza

tych placówek ($t_{(309,639)} = -2,076$, $p < 0,05$). Istotnie statystycznie różnice widać także w stopniu nasilenia trudności psychicznych. U młodzieży wychowującej się w placówkach stwierdza się istotnie wyższe nasilenie trudności psychicznych niż u młodzieży z drugiej grupy ($t_{(305,422)} = -5,295$, $p < 0,001$). Również nasilone trudności szkolne są istotnie wyższe w grupie osób przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych ($t_{(363,490)} = -3,002$, $p < 0,01$). Również poziom trudności rodzinnych wśród wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych jest istotnie wyższy niż u młodzieży nie umieszczonej w tego typu placówkach ($t_{(356,181)} = 8,888$, $p < 0,001$).

Młodzież umieszczona w placówkach opiekuńczo-wychowawczych istotnie częściej niż młodzież spoza tego typu placówek:

- doświadcza problemów alkoholowych w rodzinie;
- sięga po substancje psychoaktywne;
- charakteryzuje się większym nasileniem trudności somatycznych, psychicznych, szkolnych i rodzinnych.

Różnice w zakresie poczucia własnej skuteczności oraz poczucia koherencji

W celu weryfikacji postawionej hipotezy o zależności między poczuciem własnej skuteczności i poczuciem koherencji u młodzieży a przebywaniem młodzieży w placówkach opiekuńczo-wychowawczych przeprowadzono test t równości średnich dla zmiennych niezależnych.

Analiza statystyczna uzyskanych danych pozwoliła na sprawdzenie istotności różnic w zakresie poczucia własnej skuteczności oraz poczucia koherencji, zrozumienia, zaradności oraz sensowności między grupą młodzieży przebywającej w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, a młodzieżą wychowującą się w rodzinie. Przeprowadzone analizy statystyczne testem t-Studenta wykazały statystyczną istotność różnic w zakresie wymienionych wyżej zmiennych (zob. tabela 11 i 12).

Objaśnianie badanych zmiennych ma następującą formę:

- poczucie własnej skuteczności - **destymulanta**, tj. wzrost jej wartości świadczy o spadku poziomu badanego zjawiska.
- poczucie koherencji, zrozumienia, zaradności, sensowności - **stymulanta** tj. wzrost wartości świadczy o wzroście poziomu badanego zjawiska.

Tabela 11. Różnice między młodzieżą umieszczoną w placówkach opiekuńczo-wychowawczych a młodzieżą nie skierowaną do tego typu instytucji dla zmiennych poczucia własnej skuteczności i poczucia koherencji

porównywana zmienna	grupa	<i>M</i>	<i>SD</i>	Wartość Testu <i>t</i> równości średnich	Poziom istotności różnicy
poczucie własnej skuteczności	Młodzież spoza placówek	102,45	22,14	$t_{(1787)} = -10,988$	p < 0,001
	Młodzież umieszczona w placówkach	118,92	23,72		
poczucie koherencji (wynik pełny)	Młodzież spoza placówek	90,53	10,97	$t_{(721,823)} = 5,122$	p < 0,001
	Młodzież umieszczona w placówkach	86,26	9,63		

Szczegółowe analizy wykazały, że młodzież nie przebywająca w placówkach opiekuńczo-wychowawczych posiada wyższe poczucie koherencji w porównaniu z młodzieżą wychowującą się w tego typu placówkach ($t_{(546,361)} = 5,122$, $p < 0,001$). Poczucie własnej skuteczności u wychowanków placówek socjalizacyjnych jest istotnie niższe niż u młodzieży z drugiej badanej grupy ($t_{(1787)} = -10,988$, $p < 0,001$)

Tabela 12. Różnice między młodzieżą umieszczoną w placówkach opiekuńczo-wychowawczych a młodzieżą nie skierowaną do tego typu instytucji dla zmiennych poczucia zrozumienia, zaradności oraz sensowności

poczucie zrozumiałości	Młodzież spoza placówek	32,13	5,07	$t_{(546,361)} = 3,226$	p < 0,001
	Młodzież umieszczona w placówkach	30,60	6,43		
poczucie zaradności	Młodzież spoza placówek	31,24	4,93	$t_{(659,525)} = 2,689$	p < 0,05
	Młodzież umieszczona w placówkach	30,38	3,37		
poczucie sensowności	Młodzież spoza placówek	27,16	4,28	$t_{(593,330)} = 5,419$	p < 0,001
	Młodzież umieszczona w placówkach	25,50	3,58		

Również w poziomie poczucia zrozumiałości zachodzą istotne statystycznie różnice, młodzież nie skierowana do placówek cechuje się większym poczuciem

zrozumiałości niż druga badana grupa ($t_{(546,361)} = 3,226$, $p < 0,001$). Młodzież nie znajdująca się w ośrodkach opiekuńczych charakteryzuje się większym poczuciem zaradności niż wychowankowie tego typu placówek ($t_{(659,525)} = 2,689$, $p < 0,05$). Wyższe poczucie sensowności stwierdza się również u grupy osób, których sytuacja życiowa nie zmusiła do przebywania ośrodkach opiekuńczo-wychowawczych ($t_{(593,330)} = 5,419$, $p < 0,001$).

Wychowankowie placówek socjalizacyjnych cechują się istotnie niższym poczuciem koherencji (spójności) oraz niższym poczuciem własnej skuteczności niż młodzież wychowująca się w rodzinach.

Osoby przebywające w placówkach opiekuńczo-wychowawczych charakteryzują się niższym poczuciem zrozumiałości napływających do nich informacji. W mniejszym stopniu uważają, że potrafią przewidywać i rozumieć dotyczące ich wydarzenia.

Młodzież znajdująca się w placówkach socjalizacyjnych w mniejszym stopniu niż ich rówieśnicy spoza placówek postrzega dostępne im zasoby jako wystarczające aby sprostać stawianym wymaganiom. Mogą mieć częściej poczucie, że nie sprostają pojawiającym się trudnościom.

Osoby badane w ośrodkach opiekuńczo-wychowawczych, w porównaniu do grupy młodzieży nieznajdującej się w tego typu ośrodkach, w mniejszym stopniu odczuwają, że ich życie ma sens. Rzadziej uważają, że warto wkładać wysiłek i zaangażowanie, aby sprostać wymaganiom życia niż młodzież wychowująca się w rodzinach.

Różnice w zakresie stosowanych strategii radzenia sobie w sytuacjach stresowych

Ta część raportu przedstawia weryfikację postawionej hipotezy o związku między stosowanymi strategiami radzenia sobie w sytuacjach stresowych przez młodzież a przebywaniem młodzieży w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. W celu weryfikacji postawionej hipotezy przeprowadzono test t równości średnich dla zmiennych niezależnych.

Poniższa tabela (tabela 13) przedstawia analizę statystyczną różnic między grupą młodzieży przebywającej w placówkach opiekuńczo-wychowawczych a młodzieżą spoza tego typu placówek w zakresie stosowanych strategii radzenia sobie w sytuacjach trudnych. Analizy przeprowadzone testem t-Studenta wykazały statystyczną istotność różnic w zakresie trzech strategii radzenia sobie w sytuacjach trudnych, tj. unikanie, działanie "nie wprost", działanie antyspołeczne (zob. tabela nr 13).

Wszystkie zmienne przedstawione w poniższej tabeli w objaśnianiu badanych zjawisk mają charakter stymulanty – wzrost jej wartości świadczy o wzroście poziomu badanego zjawiska.

Tabela 13. Różnice między młodzieżą umieszczoną w placówkach opiekuńczo-wychowawczych a młodzieżą nie skierowaną do tego typu instytucji w zakresie średniej arytmetycznej dla strategii radzenia sobie w sytuacji stresowej

porównywana zmienna	grupa	<i>M</i>	<i>SD</i>	Wartość Testu t równości średnich	Poziom istotności różnicy
Działanie asertywne	Młodzież spoza placówek	23,71	7,93	$t_{(1787)} = 0,881$	brak istotności
	Młodzież umieszczona w placówkach	23,64	7,81		
Współpraca społeczna	Młodzież spoza placówek	12,81	4,91	$t_{(375,998)} = 0,393$	brak istotności
	Młodzież umieszczona w placówkach	12,69	4,46		
Poszukiwanie wsparcia społecznego	Młodzież spoza placówek	18,75	6,96	$t_{(378,683)} = 0,500$	brak istotności
	Młodzież umieszczona w placówkach	18,54	6,25		
Działania przemyślane/ostrożne	Młodzież spoza placówek	13,37	4,89	$t_{(1787)} = 0,332$	brak istotności
	Młodzież umieszczona w placówkach	13,26	4,66		

porównywana zmienna	grupa	M	SD	Wartość Testu t równości średnich	Poziom istotności różnicy
Działania instynktowne	Młodzież spoza placówek	16,27	5,76	$t_{(1787)} = -0,421$	brak istotności
	Młodzież umieszczona w placówkach	16,44	5,70		
Unikanie	Młodzież spoza placówek	14,62	5,58	$t_{(1787)} = -3,131$	p < 0,01
	Młodzież umieszczona w placówkach	15,79	5,35		
Działanie „nie wprost”	Młodzież spoza placówek	9,48	3,98	$t_{(1787)} = -2,727$	p < 0,01
	Młodzież umieszczona w placówkach	10,20	3,72		
Działanie antyspołeczne	Młodzież spoza placówek	11,54	5,04	$t_{(369,813)} = -4,706$	p < 0,001
	Młodzież umieszczona w placówkach	13,03	4,70		
Działanie agresywne	Młodzież spoza placówek	12,80	4,85	$t_{(1787)} = -0,769$	brak istotności
	Młodzież umieszczona w placówkach	13,05	4,56		

Szczegółowe analizy wykazały, że młodzież przebywająca w placówkach opiekuńczo-wychowawczych istotnie częściej niż młodzież spoza placówek radzi sobie w sytuacjach stresujących poprzez **unikanie** ($t_{(1787)} = -3,131$, $p < 0,01$), **działanie „nie wprost”** ($t_{(1787)} = -2,727$, $p < 0,01$), oraz **działanie antyspołeczne** ($t_{(369,813)} = -4,706$, $p < 0,001$). Strategie radzenia sobie ze stresem takie jak działanie asertywne; współpraca społeczna, poszukiwanie wsparcia społecznego, działanie przemyślane, działanie instynktowne i działanie asertywne nie różnicują w sposób istotny statycznie badanych grup. Oznacza to, że młodzież wychowująca się w ośrodkach opiekuńczo-wychowawczych i młodzież wychowująca się w rodzinie równie często korzysta z wyżej wymienionych strategii radzenia sobie w sytuacjach stresujących.

Najczęściej stosowana przez młodzież z ośrodków opiekuńczo-wychowawczych strategia radzenia sobie w sytuacjach stresujących to podejmowanie działań asertywnych oraz poszukiwanie wsparcia społecznego. Młodzież znajdująca się w ośrodkach opiekuńczych najrzadziej decyduje się na działanie "nie wprost" w sytuacjach trudnych.

W porównaniu z młodzieżą wobec, której nie zastosowano środka wychowawczego jakim jest umieszczenie w ośrodku wychowawczym, **młodzież z ośrodków częściej radzi sobie z sytuacjami stresującymi poprzez unikanie, działanie nie wprost oraz zachowania antyspołeczne.**

Różnice w zakresie zachowania zasobów

Kolejnym etapem analizy statystycznej było sprawdzenie istotności różnic w zakresie zachowania zasobów między grupą młodzieży przebywającej w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, a młodzieżą wychowującą się w rodzinie. Poniższa tabela przedstawia analizę statystyczną istotności różnic dokonaną za pomocą testu t-Studenta.

Tabela 14. Różnice między młodzieżą umieszczoną w placówkach opiekuńczo-wychowawczych a młodzieżą nie skierowaną do tego typu instytucji w zakresie średniej arytmetycznej dla zmiennej zachowania łącznych zasobów

porównywana zmienna	grupa	<i>M</i>	<i>SD</i>	Wartość Testu t równości średnich	Poziom istotności różnicy
Poziom łącznych zasobów	Młodzież spoza placówek	119,07	54,10	$t_{(297,199)} = -4,673$	p < 0,001
	Młodzież umieszczona w placówkach	144,43	84,77		
Strata łącznych zasobów	Młodzież spoza placówek	158,64	72,23	$t_{(324,900)} = -2,242$	p < 0,05
	Młodzież umieszczona w placówkach	171,34	86,46		
Zysk łącznych zasobów	Młodzież spoza placówek	140,06	65,29	$t_{(1787)} = 11,098$	p < 0,001
	Młodzież umieszczona w placówkach	91,34	67,02		
Saldo łącznych zasobów (zysk - strata)	Młodzież spoza placówek	-18,59	119,33	$t_{(1787)} = 7,653$	p < 0,05
	Młodzież umieszczona w placówkach	-80,00	122,57		

Szczegółowe analizy wykazały, że młodzież przebywająca w placówkach opiekuńczo-wychowawczych posiada istotnie wyższy poziom łącznych zasobów w porównaniu z młodzieżą wychowującą się w rodzinie ($t_{(297,199)} = -4,673$, **p < 0,001**).

Jednakże młodzież umieszczoną w placówkach cechuje istotnie wyższe poczucie straty zasobów, w porównaniu z drugą badaną grupą ($t_{(324,900)} = -2,242$, $p < 0,05$). Z kolei osoby nie będące wychowankami placówek opiekuńczo wychowawczych charakteryzują się wyższym poczuciem zysku łącznych zasobów niż młodzież umieszczona w tych ośrodkach ($t_{(1787)} = 11,098$, $p < 0,001$) Istotnie statystycznie różnice widać także biorąc pod uwagę saldo łącznych zasobów. W porównaniu do osób spoza ośrodków młodzież z placówek opiekuńczo-wychowawczych odczuwa istotnie większą stratę zasobów a niżeli ich zysk ($t_{(1787)} = 7,653$, $p < 0,05$).

Młodzież znajdująca się w placówkach opiekuńczo-wychowawczych istotnie różni się od młodzieży spoza placówek w następujący sposób:

- charakteryzuje się wyższym poziomem łącznych zasobów;
- odczuwa istotnie większe poczucie straty zasobów;
- odczuwa istotnie niższe poczucie zysku łącznych zasobów.

Zarówno młodzież z placówek opiekuńczo-wychowawczych jak i młodzież nieznajdująca się w tego typu instytucjach odczuwa większą stratę zasobów a niżeli ich zysk. Jednak osoby znajdujące się w placówkach socjalizacyjnych odczuwają znacznie większą stratę zasobów w porównaniu do ich zysku niż młodzież wychowująca się w rodzinach.

Tabela 15. Różnice między młodzieżą umieszczoną w placówkach opiekuńczo-wychowawczych a młodzieżą nie skierowaną do tego typu instytucji w zakresie średniej arytmetycznej dla zmiennej zachowania zasobów materialnych

porównywana zmienna	grupa	<i>M</i>	<i>SD</i>	Wartość Testu <i>t</i> równości średnich	Poziom istotności różnicy
Poziom zasobów materialnych	Młodzież spoza placówek	24,71	4,87	$t_{(1787)} = 10,175$	p < 0,001
	Młodzież umieszczona w placówkach	21,35	5,33		
Strata zasobów materialnych	Młodzież spoza placówek	21,53	5,39	$t_{(1787)} = 4,315$	p < 0,001
	Młodzież umieszczona w placówkach	20,00	4,75		
Zysk zasobów materialnych	Młodzież spoza placówek	16,31	5,04	$t_{(1787)} = -7,614$	p < 0,001
	Młodzież umieszczona w placówkach	18,87	5,02		
Saldo zasobów materialnych (zysk – strata)	Młodzież spoza placówek	-5,22	7,33	$t_{(418,365)} = -10,174$	p < 0,001
	Młodzież umieszczona w placówkach	-1,12	5,76		

Również w zakresie zasobów materialnych zachodzą istotne statystycznie różnice. Młodzież spoza placówek posiada istotnie wyższy poziom zasobów materialnych w porównaniu z drugą badaną grupą młodzieży ($t_{(1787)} = 10,175$, $p < 0,001$). Istotnie wyższą stratę zasobów materialnych odczuwają osoby umieszczone w placówkach opiekuńczo-wychowawczych niż osoby wychowujące się w rodzinie ($t_{(1787)} = 4,315$, $p < 0,001$). Młodzież wychowująca się poza rodziną charakteryzuje się istotnie wyższym poziomem zysku zasobów materialnych w porównaniu z wychowankami placówek opiekuńczo-wychowawczych ($t_{(1787)} = -7,614$, $p < 0,001$). Biorąc pod uwagę saldo zasobów materialnych istotnie wyższą stratę odczuwają osoby spoza ośrodków niż osoby wychowujące się w tych placówkach ($t_{(418,365)} = -10,174$, $p < 0,001$).

Badana młodzież przebywająca w ośrodkach wychowawczych różni się od młodzieży spoza placówek w następujący sposób:

- charakteryzuje się **niższym poziomem zasobów materialnych**;
- odczuwa nieznacznie **mniejsze poczucie straty zasobów materialnych**;

- w większym stopniu **doświadcza zysku zasobów materialnych.**

Obie grupy doświadczają większej straty niż zysku zasobów materialnych. Równocześnie młodzież z placówek wychowawczych opisuje się jako grupa, która doświadczona mniejszej straty zasobów podmiotowych przy jednoczesnym większym zysku tych zasobów niż młodzież spoza placówek.

Tabela 16. Różnice między młodzieżą umieszczoną w placówkach opiekuńczo-wychowawczych a młodzieżą nie skierowaną do tego typu instytucji w zakresie średniej arytmetycznej dla zmiennej zachowania zasobów stanu

porównywana zmienna	grupa	<i>M</i>	<i>SD</i>	Wartość Testu <i>t</i> równości średnich	Poziom istotności różnicy
Poziom zasobów stanu	Młodzież spoza placówek	64,42	10,45	$t_{(418,931)} = 11,975$	p < 0,001
	Młodzież umieszczona w placówkach	54,61	12,50		
Strata zasobów stanu	Młodzież spoza placówek	54,84	11,49	$t_{(1787)} = 3,900$	p < 0,001
	Młodzież umieszczona w placówkach	51,87	10,67		
Zysk zasobów stanu	Młodzież spoza placówek	40,92	10,86	$t_{(1787)} = -10,118$	p < 0,001
	Młodzież umieszczona w placówkach	48,33	11,40		
Saldo zasobów stanu (zysk - strata)	Młodzież spoza placówek	-13,92	15,49	$t_{(420,900)} = -12,269$	p < 0,001
	Młodzież umieszczona w placówkach	-3,54	12,08		

Kolejno szczegółowe analizy wykazały, że młodzież nie przebywająca w placówkach opiekuńczo-wychowawczych posiada wyższy poziom zasobów stanu niż wychowankowie tych placówek ($t_{(418,931)} = 11,975$, $p < 0,001$). Tej grupy młodzieży dotyczy również istotnie wyższa strata zasobów stanu w porównaniu z drugą badaną grupą. Dodatkowo młodzież umieszczona w placówkach opiekuńczo-wychowawczych cechuje się istotnie wyższym poziomem zysku zasobów stanu niż młodzież wychowująca się w rodzinie ($t_{(1787)} = -10,118$, $p < 0,001$). Osoby wychowujące się w rodzinie odczuwają istotnie wyższą stratę zasobów stanu a niżeli ich zysk, w porównaniu z młodzieżą umieszczoną w placówkach ($t_{(420,900)} = -12,269$, $p < 0,001$).

Wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych charakteryzują się niższym poziomem zasobów stanu niż młodzież nie znajdująca się w tego typu placówkach.

Jednak młodzież z placówek opiekuńczo-wychowawczych opisuje się jako grupa, która:

- w mniejszym stopniu doświadcza straty zasobów stanu;
- równocześnie w większym stopniu doświadcza zysku zasobów stanu.

Młodzież znajdująca się w placówkach opiekuńczo-wychowawczych posiada mniejsze możliwości dostępu do innych zasobów niż młodzież spoza tego typu placówek. Jednak doświadczają oni większej ochrony pożądaných dóbr (istotny może być tutaj wpływ pobytu w placówce). Wyjaśnieniem tego zjawiska może być sytuacja w której pożądané stany (wcześniej utracone) zaczęły być cenione przez młodzież.

Tabela 17. Różnice między młodzieżą umieszczoną w placówkach opiekuńczo-wychowawczych a młodzieżą nie skierowaną do tego typu instytucji w zakresie średniej arytmetycznej dla zmiennej zachowania zasobów podmiotowych

porównywana zmienna	grupa	<i>M</i>	<i>SD</i>	Wartość Testu <i>t</i> równości średnich	Poziom istotności różnicy
Poziom zasobów podmiotowych	Młodzież spoza placówek	61,19	9,83	$t_{(321,103)} = 13,134$	p < 0,001
	Młodzież umieszczona w placówkach	50,80	12,12		
Strata zasobów podmiotowych	Młodzież spoza placówek	52,53	11,23	$t_{(1787)} = 5,823$	p < 0,001
	Młodzież umieszczona w placówkach	48,19	10,53		
Zysk zasobów podmiotowych	Młodzież spoza placówek	38,29	10,10	$t_{(1787)} = -10,007$	p < 0,001
	Młodzież umieszczona w placówkach	45,11	10,60		
Saldo zasobów podmiotowych (zysk – strata)	Młodzież spoza placówek	-14,24	15,54	$t_{(442,573)} = -13,750$	p < 0,001
	Młodzież umieszczona w placówkach	-3,08	11,43		

Analizy wykazały, że w zakresie zasobów podmiotowych młodzież wychowująca się w rodzinie cechuje się ich istotnie wyższym poziomem ($t_{(321,103)} = 13,134$, $p < 0,001$) oraz istotnie wyższym poczuciem straty zasobów podmiotowych ($t_{(1787)} = 5,823$, $p <$

0,001) w porównaniu z grupą osób umieszczoną w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Młodzież wychowująca się poza rodziną cechuje się z kolei wyższym poczuciem zysku zasobów podmiotowych niż młodzież wychowywana w rodzinie. ($t_{(1787)} = -10,007$, $p < 0,001$). Zmienną różnicującą porównywane grupy jest także saldo zasobów podmiotowych – istotnie częściej przewagę strat nad zyskami odczuwają osoby nie będące wychowankami placówek opiekuńczo-wychowawczych ($t_{(442,573)} = -13,750$, $p < 0,001$).

Wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych cechują się istotnie niższym poziomem zasobów podmiotowych niż ich rówieśnicy nie znajdujących się w tego typu placówkach. Obie grupy doświadczają większej straty niż zysku zasobów podmiotowych. Zarówno młodzież z placówek jak i ich rówieśnicy spoza mogą odczuwać małą własną skuteczność podejmowanych działań oraz pesymistycznym obrazem przyszłości.

Równocześnie młodzież z placówek wychowawczych opisuje się jako grupa, która doświadcza mniejszej straty zasobów podmiotowych przy jednoczesnym większym zysku tych zasobów niż młodzież spoza placówek. **Prawdopodobnie młodzież znajdująca się w placówkach wychowawczych w większym stopniu doświadcza wzrostu swoich kompetencji i umiejętności społecznych.**

Tabela 18. Różnice między młodzieżą umieszczoną w placówkach opiekuńczo-wychowawczych a młodzieżą nie skierowaną do tego typu instytucji w zakresie średniej arytmetycznej dla zmiennej zachowania zasobów energetycznych

porównywana zmienna	grupa	<i>M</i>	<i>SD</i>	Wartość Testu <i>t</i> równości średnich	Poziom istotności różnicy
Poziom zasobów energetycznych	Młodzież spoza placówek	21,03	3,57	$t_{(323,910)} = 10,849$	p < 0,001
	Młodzież umieszczona w placówkach	17,98	4,31		
Strata zasobów energetycznych	Młodzież spoza placówek	17,66	3,98	$t_{(1787)} = 2,705$	p < 0,01
	Młodzież umieszczona w placówkach	16,95	3,81		
Zysk zasobów energetycznych	Młodzież spoza placówek	14,50	3,89	$t_{(1787)} = -4,980$	p < 0,001
	Młodzież umieszczona w placówkach	15,79	3,87		
Saldo zasobów energetycznych (zysk – strata)	Młodzież spoza placówek	-3,16	5,80	$t_{(449,370)} = -6,721$	p < 0,001
	Młodzież umieszczona w placówkach	-1,15	4,20		

Również w poziomie zasobów energetycznych zachodzą istotne statystycznie różnice między badanymi grupami. Istotnie wyższy poziom zasobów energetycznych cechuje młodzież wychowującą się w rodzinie niż młodzież wychowującą się poza nią ($t_{(323,910)} = 10,849$, $p < 0,001$). Ta sama grupa posiada istotnie wyższy poziom straty zasobów energetycznych niż wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych ($t_{(1787)} = 2,705$, $p < 0,01$). Młodzież umieszczoną w placówkach cechuje istotnie wyższe poczucie zysku zasobów energetycznych niż drugą badaną grupę ($t_{(1787)} = -4,980$, $p < 0,001$). Istotnie wyższe poczucie przewagi straty zasobów nad ich zyskiem cechuje młodzież wychowującą się w rodzinie, niż wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych ($t_{(449,370)} = -6,721$, $p < 0,001$).

Wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych charakteryzują się niższym poziomem zasobów energetycznych niż młodzież nie znajdująca się w tego typu placówkach. Młodzież znajdująca się w placówkach opiekuńczo-wychowawczych posiada mniejsze możliwości dostępu do zasobów energii (np. pieniądze, wiedza), które można wymienić na inne zasoby należące do trzech pozostałych kategorii.

Zarówno młodzież umieszczona w placówkach wychowawczych jak i druga grupa odczuwa większą stratę niż zysk zasobów energetycznych. Prawdopodobnie obie grupy młodzieży doświadczają niedostatków finansowych czy też małych możliwości aby poprawić swoją sytuację materialną.

Należy zaznaczyć, że młodzież z placówek opiekuńczo-wychowawczych opisuje się jako grupa, która:

- w nieznacznie mniejszym stopniu doświadcza straty zasobów energii;**
- w nieznacznie większym stopniu doświadcza zysku zasobów energii.**

Młodzież z placówek doświadcza większej ochrony dóbr energii. Przyczyną takiego stanu rzeczy może całodobowe wsparcie, które otrzymuje młodzież w placówkach wychowawczo-opiekuńczych.

Weryfikacja hipotez badawczych

W niniejszym opracowaniu przedstawiono wyniki badania kluczowego w ramach projektu Innowacyjne Programy Integralne Wczesnej Interwencji Socjalnej przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu młodzieży w województwie lubelskim. Badaniem objęto 1789 osób w wieku od 15 do 21 lat z województwa lubelskiego. Natomiast młodzież przebywająca w chwili badania w placówkach opiekuńczo-wychowawczych to 261 osób.

Opracowane wyniki przedstawiają sytuację młodzieży z ośrodków interwencyjnych, rodzinnych, socjalizacyjnych oraz wychowawczych w porównaniu do młodzieży nie znajdującej się w tego typu ośrodkach.

Badania zaprezentowane w niniejszej opracowaniu miały posłużyć weryfikacji następujących hipotez badawczych:

H1.1 Istnieje z niwiazek między stopniem używania substancji psychoaktywnych i nasilaniem problemów somatycznych, psychicznych, szkolnych i rodzinnych u młodzieży a przebywaniem młodzieży w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

Ad1.1

Młodzież umieszczona w placówkach opiekuńczo-wychowawczych istotnie częściej niż młodzież spoza tego typu placówek sięga po substancje psychoaktywne oraz doświadcza problemów alkoholowych w rodzinie. Dodatkowo badana młodzież z ośrodków opiekuńczo-wychowawczych charakteryzuje się większym nasileniem trudności somatycznych, psychicznych, szkolnych i rodzinnych niż młodzież spoza ośrodków.

H1.2 Istnieje związek między poczuciem własnej skuteczności i poczuciem koherencji (spójności) u młodzieży a przebywaniem młodzieży w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

Ad1.2

Badana młodzież umieszczona w placówkach socjalizacyjnych charakteryzuje się niższym poczuciem własnej skuteczności niż młodzież wobec której nie zastosowano środka wychowawczego w postaci umieszczenia w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Wychowankowie placówek socjalizacyjnych cechują się istotnie niższym poczuciem koherencji (spójności) oraz niższym poczuciem własnej skuteczności niż młodzież wychowująca się w rodzinach.

Osoby przebywające w placówkach opiekuńczo-wychowawczych charakteryzują się niższym poczuciem zrozumiałości napływających do nich informacji. W mniejszym stopniu uważają, że potrafią przewidywać i rozumieć dotyczące ich wydarzenia.

Młodzież znajdująca się w placówkach socjalizacyjnych charakteryzuje się niższym poczuciem zaradności niż młodzież spoza placówek. W mniejszym stopniu postrzegają dostępne im zasoby jako wystarczające aby sprostać stawianym wymaganiom.

Osoby badane w ośrodkach opiekuńczo-wychowawczych, w porównaniu do grupy młodzieży nieznajdującej się w tego typu ośrodkach, charakteryzują się mniejszym poczuciem sensowności, zatem w mniejszym stopniu odczuwają, że ich życie ma sens. Młodzież przebywająca w placówkach socjalizacyjnych rzadziej niż młodzież spoza placówek uważa, że warto wkładać wysiłek i zaangażowanie, aby sprostać wymaganiom życia.

H1.3 Istnieje związek między stosowanymi strategiami radzenia sobie w sytuacjach stresowych przez młodzież a przebywaniem młodzieży w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

Przeprowadzone analizy wskazują na częściowe potwierdzenie postawionej hipotezy.

U młodzieży umieszczonej w placówkach socjalizacyjnych najczęściej stosowną strategią radzenia sobie w sytuacjach stresujących jest podejmowanie działań asertywnych oraz poszukiwanie wsparcia społecznego. Młodzież znajdująca się w ośrodkach opiekuńczych najrzadziej decyduje się na działanie "nie wprost" w sytuacjach trudnych.

W porównaniu z młodzieżą wobec, której nie zastosowano środka wychowawczego jakim jest umieszczenie w ośrodku wychowawczym, młodzież z ośrodków częściej radzi sobie z sytuacjami stresującymi poprzez unikanie, działanie nie wprost oraz zachowania antyspołeczne.

H1.4 Istnieje związek między stopniem zachowania zasobów materialnych, osobistych, stanu i energii u młodzieży a przebywaniem młodzieży w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

Ad1.4

Młodzież znajdująca się w placówkach opiekuńczo-wychowawczych istotnie różni się od młodzieży spoza placówek w następujący sposób:

- charakteryzuje się wyższym poziomem łącznych zasobów;
- odczuwa istotnie większe poczucie straty zasobów;
- odczuwa istotnie niższe poczucie zysku łącznych zasobów.

Co więcej wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych cechują się istotnie niższym poziomem wszystkich czterech kategorii zasobów (materialnych, podmiotowych, stanu i energii) niż ich rówieśnicy nie znajdujących się w tego typu placówkach. Przeprowadzone analizy wskazują, że obie grupy doświadczają większej straty niż zysku (ujemne saldo) w zakresie zasobów materialnych, podmiotowych, stanu i energii.

Kolejna prawidłowość dotyczy tego, że młodzież z placówek wychowawczych opisuje się jako grupa, która doświadcza mniejszej straty wszystkich czterech kategorii zasobów przy jednoczesnym większym zysku tych zasobów niż młodzież spoza placówek.